

Doniyor Kitobi — Bir yuz saksoninchi

*Rim, Makkabiylar va Zamonaviy Zamonning Bashoratli Kesishuv Nuqtasi:
Doniyorning Vahiyolari Tadqiqi*

Jeff Pippenger

2024-04-10

Uriya Smit shunday deb yozgan: “Rim miloddan avvalgi 162-yilda ittifoq orqali Xudoning xalqi bo‘lgan yahudiylar bilan bog‘landi.” Aksariyat zamonaviy tarixchilar sanani miloddan avvalgi 161-yil deb belgilaydilar, va Smit ayni kitobning o‘zida miloddan avvalgi 161-yilga ikki marta ishora qiladi. Mening taxminimcha, miloddan avvalgi 162-yilga bo‘lgan bu ishora matbaa xatosidir.

“23 va 24-oyatlar orqali biz yahudiylar bilan rimliklar o‘rtasidagi miloddan avvalgi 161-yildagi ittifoqdan keyingi davrga, ya’ni Rim umumjahon hukmronligini qo‘lga kiritgan zamonga olib kelinamiz.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 273.

O‘n birinchi va o‘n ikkinchi oyatlar miloddan avvalgi 217-yilda Buyuk Antiokh III boshchiligidagi Salavkiylar imperiyasi bilan podsho Ptolemey IV Filopator boshchiligidagi Misrning Ptolemeylar shohligi o‘rtasida yuz bergan Rafiya jangining g‘alabasi va undan keyingi oqibatlarini ko‘rsatadi.

Miloddan avvalgi 200-yilda, oradan o‘n yetti yil o‘tib yuz bergan Panium jangi yana Salavkiylar podsholigi bilan Ptolemeylar podsholigi o‘rtasida bo‘ldi.

Makkabiylar qo‘zg‘oloni miloddan avvalgi 167-yilda boshlangan bo‘lib, yahudiylarning Salavkiylar imperiyasining yahudiy diniy amaliyotlarini bostirish va yunon madaniyatini majburan singdirish urinishlariga qarshi qo‘zg‘oloni edi.

Quddus bayrami davomida nishonlanadigan tarixiy hodisani bildiruvchi Quddusdagi Ikkinchi Ma’badning qayta bag‘ishlanishi miloddan avvalgi 164-yilda, yigirma uchinchi oyatdagi “ittifoq”dan uch yil oldin sodir bo‘lgan. Bu voqea Ma’badni tahqirlab, yahudiylarning diniy amallarini taqiqlagan badnom Antiox IV Epifanes boshchiligidagi Salavkiylar imperiyasi kuchlariga qarshi Makkabiylarning muvaffaqiyatli harbiy yurishidan keyin yuz bergan. Antiox IV Epifanes Hanukka bilan yodga olinadigan g‘alabadan ko‘p o‘tmay vafot etgan va shu paytdan boshlab tarixda Suriya qudratining tanazzuli boshlangan.

Miloddan avvalgi 200-yilda (bu, shuningdek, Paniy jangining vaqti ham edi) Rim ilk bor Doniyor kitobining o‘n birinchi bobidagi bashoratli tarixga aralashdi. Vahiyini belgilab beradigan ramz o‘sha yerda mavjud. Uning o‘sha tarixdagi maqsadli ta’siri, parda ortidan iplarni tortib turadigan jamoatning ramzi bo‘lgan Izabelning ishini aniqlab beradi. Ilyos uning payg‘ambarlarini qatl etayotganini eri Axab tomosha qilgan paytda, Izabel Samariyada edi. Hirodiya qizi Salomiya Hirodni yo‘ldan ozdirgan Hirodning tug‘ilgan kun ziyofatida hozir emas edi. Amerika Qo‘shma Shtatlari tarixida, Tir fohishasi bilan ifodalangan papalik, ramziy yetmish yilning oxirigacha unutiladi. Shundan so‘ng u yer yuzining shohlariga o‘z aldov qo‘shiqlarini ayta boshlaydi.

Miloddan avvalgi 200-yil u oxirgi kunlarda, yaqinda keladigan yakshanba qonunidan sal oldin, o'n oltinchi oyatda tasvirlanganidek, shohlarga ochiqchasiga kuylay boshlaydigan vaqtning timsolidir.

Miloddan avvalgi 161 yildan 158 yilgacha bo'lgan yahudiylarning "ittifoqi"dan oldin, Makkabiylar miloddan avvalgi 164 yilda Hanukka bayrami bilan yodga olinadigan tarzda Ma'badni qayta bag'ishladilar. So'ng uch yil o'tib, hanuz suriyaliklar bilan davom etayotgan kurash ichida bo'lgan Makkabiy yahudiylar yordam so'rab Rimga murojaat qildilar. O'shanda Rim bilan tuzilgan "ittifoq" Xudoning oxirzamon bashoratini o'rganuvchi shogirdlari uchun bashoratli bir sinovga aylanadi.

Tarix "ittifoq" yuz bergan nuqta sifatida miloddan avvalgi 161-yilni ko'rsatadi, ammo kashshoflar o'sha tarixni miloddan avvalgi 158-yil deb belgilaydilar. Miller haq edimi, yoki zamonaviy tarixchilar haqmi? Miller miloddan avvalgi 158-yilga olti yuz oltmish olti yilni (666) qo'shib, "doimiy" olib tashlangan milodiy 508-yilga yetib kelgan. Qanchalik izlamang, yahudiylar bilan rimliklar o'rtasidagi ittifoq sifatida miloddan avvalgi 158-yilni tarixiy jihatdan tasdiqlovchi dalilni topish nihoyatda qiyin, hatto amalda imkonsizdir.

O'n oltinchi oyat — Yakshanba qonunidir, ammo undan avval, miloddan avvalgi 200-yilda vahiyda ko'rsatilgan narsani barpo etish uchun Rim tarix sahnasiga kiradi. Makkabiylar qo'zg'oloni miloddan avvalgi 167-yilda Modeinda boshlandi va oxir-oqibat ular miloddan avvalgi 164-yilda ma'badni qayta bag'ishladilar. So'ng miloddan avvalgi 161-yildan miloddan avvalgi 158-yilgacha yahudiylar Rim qudrati bilan ahdda kiradilar. Miloddan avvalgi 161-yildan miloddan avvalgi 158-yilgacha bo'lgan davr "ittifoq"ni qaror toptirish uchun zarur bo'lgan vaqtni ifodalaydi. Bu tushuncha "ittifoq"ni tarixchilarning guvohligiga, shuningdek Rabbimizning qo'li bilan yo'naltirilgan va o'zgartirilmasligi lozim bo'lgan jadvalga muvofiq tarzda aniqlaydi.

Tarixchilar bizga miloddan avvalgi ikkinchi asrda Yahudo va Rim kabi qadimgi xalqlar o'rtasida shartnomalar tuzish bo'yicha muzokaralar jarayoni muayyan vaziyatlar, diplomatik protokollar va ishtirok etgan kuchlar nisbatiga qarab farqlanganini ma'lum qiladilar. Odatda, bu jarayon tomonlardan birining ikkinchi tomon bilan shartnoma yoki ittifoq tuzishga qiziqish bildirishi bilan boshlanar edi. Yahudo va Rim holatida esa, rasmiy ittifoq tuzishni taklif etish uchun Rim bilan aloqani Yahudo boshlab bergan.

Taklifni yetkazish va muzokaralarni boshlash uchun diplomatik kanallardan foydalanilgan bo'lur edi. Bu, albatta, Rimga uning rahbarlari yoki vakillari bilan uchrashish uchun elchilar yoki maxsus vakillar yuborishni o'z ichiga olishi kerak edi. Muzokaralar boshlangach, har ikki tomon taklif etilgan shartnoma shartlarini muhokama qilar edi. Bu bir qator uchrashuvlarni, diplomatik xabarlar almashinuvini va ehtimol muhokamalarni yengillashtirish uchun vositachilar yoki kelishtiruvchilarning ishtirokini ham o'z ichiga olishi mumkin edi. Muzokaralar davomida har bir tomon boshqasi taklif etgan shartlarni ko'rib chiqar, qarshi takliflar bildirishi yoki ayrim shartlarga o'zgartirishlar kiritishni so'rashi mumkin edi. Bu jarayon ehtiyotkorona mulohaza yuritishni, maslahatchilar bilan maslahatlashishni hamda taklif etilgan shartnomaning ehtimoliy foyda va kamchiliklarini baholashni o'z ichiga olishi mumkin edi.

Agar har ikki tomon shartnomaning shartlari yuzasidan kelishuvga erishgan bo'lsa, ikkala taraf tomonidan ma'qullangan shartlar va qoidalarini bayon etuvchi rasmiy hujjatlar tayyorlanar edi. Shundan so'ng, shartnoma har bir xalqning tegishli hokimiyat organlari tomonidan ratifikatsiya qilinishi lozim bo'lardi. Rim misolida bu Senat yoki boshqa boshqaruv organlari tomonidan tasdiqlanishni o'z ichiga olishi mumkin edi. Xuddi shuningdek, Yahudoda ham shartnoma, ehtimol, uning rahbariyati yoki boshqaruv kengashi tomonidan tasdiqlanishini talab qilgan bo'lardi. Ratifikatsiya qilingach, shartnoma kuchga kiritilar va har ikki tomondan uning shartlariga rioya etilishi kutilar edi. Bu shartnomada bayon etilgan turli hamkorlik shakllarini, o'zaro mudofaa bitimlarini, savdo aloqalarini yoki diplomatik munosabatlarning boshqa shakllarini o'z ichiga olishi mumkin edi.

Miloddan avvalgi ikkinchi asrda Yahudiyadan (Sharqiy O'rta yer dengizi mintaqasida joylashgan) Rimga (Markaziy Italiyada joylashgan) sayohat qilish, ayniqsa qadimgi transport vositalarining cheklangan imkoniyatlarini hisobga olganda, qiyin va ko'p vaqt talab etadigan bir ish bo'lgan bo'lur edi. Yahudiya bilan Rim orasidagi masofa, tanlangan aniq yo'lga qarab, taxminan 1 500 dan 2 000 kilometrgacha (930 dan 1 240 milyagacha) bo'lgan. Qadimgi davrlarda dengiz orqali sayohat ko'pincha quruqlik orqali sayohatga qaraganda tezroq va samaraliroq bo'lgan, biroq dengiz sayohati hukmron shamollarga bog'liq edi. Yahudiyadagi bir bandargohdan Italiyadagi bir bandargohga (masalan, Rim bandargohi bo'lgan Ostiyaga) kema bilan borish, shamol sharoitlari, dengiz oqimlari va qo'llanilgan kemaning turiga o'xshash omillarga qarab, bir necha hafta davom etishi mumkin edi.

Yahudiyadan Rimga quruqlik orqali sayohat qilish sekinroq va mashaqqatliroq bo'lgan bo'lardi. Sayohatchilar tog'lar, vodiylar va daryolarni o'z ichiga olgan turli yer tuzilmalaridan o'tishlari, shuningdek qaroqchilar va dushman hududlar kabi to'siqlarga duch kelishlari kerak bo'lardi. Taxmin qilinishicha, piyoda yoki ot qo'shilgan aravada sayohat qilish bir necha oy davom etishi mumkin edi. Sayohat vaqti, shuningdek, yo'llarning holati, turar joy va dam olish maskanlarining mavjudligi, hamda yo'l davomida dam olish va zaxiralarni to'ldirish zarurati kabi omillar ta'sirida ham bo'lgan bo'lardi.

Makkabiy yahudiylari Rim bilan ittifoq tuzishga intilganlarida, ular Rimga elchilar yuborishlari kerak bo'lgan bo'lardi. O'sha elchilar Rim hokimiyati tomonidan qabul qilinganidan so'ng, muzokaralar davri yuzaga kelgan bo'lardi. Tarixiy nazariyaga ko'ra, chunki aniq bir qayd mavjud emas, shartnoma rasmiylashtirilgach, u tasdiqlanishi uchun Yahudiyaga olib borilishi, so'ngra esa, ehtimol, yahudiylarning uni qabul qilganini tasdiqlash uchun yana Rimga qaytarilishi kerak bo'lgan bo'lardi. O'sha davr sharoitida ittifoq tuzish jarayoni bir yil ichida amalga oshirilganiga ishonish deyarli mumkin emas; shu bois, "ittifoq" miloddan avvalgi 161-yildan miloddan avvalgi 158-yilgacha bo'lgan jarayonni anglatadi, degan tushuncha o'n oltinchi oyatdagi yakshanba qonuniga olib boradigan tarixni belgilovchi bashoratning boshqa yo'nalishlariga ham mos keladi.

Barcha tarixchilar Makkabiy yahudiylar tomonidan boshlanganiga ittifoq qiladigan bir "ittifoq" miloddan avvalgi 161-yilda Yahudiyada boshlandi. Uning maqsadi shundan iborat ediki, yahudiylar miloddan avvalgi 167-yilda ularning qo'zg'oloni boshlanganidan beri kurashib kelayotgan suriyaliklarga qarshi yordam istagan edilar. Qo'zg'olon yahudiy ruhoniysi Mattatiyo va

uning besh o'g'li, ayniqsa Yahudo Makkabiy tomonidan Salavkiy hukmdori Antiox IV Epifanes joriy etgan ellinlashtirish siyosatiga qarshilik ko'rsatish sa'y-harakatlari natijasida alangalandi. Bu siyosat yahudiylarning diniy amallarini bostirishga va yunon urf-odatlarini hamda e'tiqodlarini qabul qilishga majbur etishga qaratilgan urinishlarni o'z ichiga olardi.

Qo'zg'olonning turtkisi Modein qishlog'ida yuz bergan bir voqea bo'ldi; u yerda Mattatiya yunon ma'budiga qurbonlik keltirish haqidagi farmonga bo'ysunishdan bosh tortdi. "Modein" nomi ibroniycha "modi'a" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "e'lon qilmoq" yoki "norozilik bildirmoq" degan ma'noni anglatadi. Mattatiya o'z noroziligida qurbonlikni ado etmoqchi bo'lgan bir yahudiy murtadni o'ldirdi, so'ngra u va o'g'illari tog'larga qochib ketib, Salavkiylar kuchlariga qarshi partizan urushi yuritishni boshlab berdilar. Makkabiylar qo'zg'oloni bir necha yil davom etdi; shu davr mobaynida Makkabiylar Salavkiylar va ularning ittifoqchilariga qarshi ko'plab janglarda qatnashdilar. Son jihatidan ham, qurol-aslaha jihatidan ham nihoyatda ustun kuchlarga qarshi turgan bo'lishlariga qaramay, Makkabiylar bir necha muhim g'alabalarga erishdilar.

Salavkiylar imperiyasi yunon dinini yahudiylarga zo'rlab singdirishga intilayotgan edi, va yunonlar oxirgi kunlarning globalistlarini ifodalaydi. Ularning dini hozirda bank tizimining globalist kuchlari, asosiy oqim ommaviy axborot vositalari, ta'lim markazlari hamda noqonuniy muhojirlarni majburan kiritish orqali milliy tafovutlarni yemirish yo'li bilan Amerika Qo'shma Shtatlariga va butun dunyoga majburan singdirilayotgan woke-izmga namoyon bo'lmoqda. Antiox Epifan yunon dinini yahudiylarga zo'rlab singdirayotgan paytda, uning sa'y-harakatlari bilan hamkorlik qilayotgan yahudiylar ham bor edi. Makkabiylar murtad yahudiylarning yunon diniga qarshilik ko'rsatayotgan bir toifasini ifodalaydi, biroq yunon dinini majburan joriy etish ishini qo'llab-quvvatlayotgan murtad yahudiylarning boshqa bir toifasi ham bor edi.

O'n oltinchi oyat — yaqin orada keladigan Yakshanba qonuni hamda ajdarho, maxluq va soxta payg'ambarning uch tomonlama ittifoqidir. Bu tarixdan oldin o'n uchinchi oyatdan o'n beshinchi oyatgacha bo'lgan voqealar keladi; ularda qirqinchi oyatdagi uch jang o'ninchi oyatdan (1989), o'n birinchi va o'n ikkinchi oyatlardan (Ukraina urushi) hamda Panium jangi orqali yuz beradi. Panium jangi ikki shoxli yer maxluqi globalistlarning diniy va siyosiy falsafalari ustidan g'olib keladigan jangni ifodalaydi.

O'sha jangda Qo'shma Shtatlarning oxirgi prezidenti o'n birinchi va o'n ikkinchi oyatlarda tasvirlangan Putinning g'alabasi hamda undan keyingi qulashning oqibatlari bilan yuzma-yuz bo'lishi kerak. U Rossiyaning qulashidan kelib chiqqan oqibatlarni bartaraf etish maqsadida NATO yoki Birlashgan Millatlar Tashkiloti bilan ittifoq tuzadi, va o'sha ittifoq tarixida u Birlashgan Millatlar Tashkilotini Panium jangiga jalb etadi. Qirqinchi oyatdagi uchinchi jang qirqinchi oyatdagi birinchi jang kabi bo'ladi. Sovet Ittifoqi Qo'shma Shtatlarning iqtisodiy va harbiy kuchi ostida qulaganidek, Birlashgan Millatlar Tashkilotining globalistlari ham "perestroika"ni takrorlashga majbur bo'ladilar; bu Gorbachyovning Sovet Ittifoqini isloh qilishga qaratilgan sa'y-harakatlarining asosiy tarkibiy qismi edi, garchi ular oxir-oqibat Sovet tuzumining yemirilishiga va Sovet Ittifoqining pirovard tarqalib ketishiga hissa qo'shgan bo'lsalar-da.

Uchinchi jang birinchi jang orqali tasvirlangan bo‘lib, iqtisodiy va harbiy bosim orqali Tramp, Reygan orqali ifodalanganidek, Birlashgan Millatlar Tashkilotini “perestroyka”ga, ya’ni qayta tuzish yoki islohga majbur qiladi. Bu qayta tuzish Birlashgan Millatlar Tashkiloti bo‘lgan o‘nta shoh tizimining boshi uzra Qo‘shma Shtatlarni joylashtiradi. So‘ng, jangda papalik tarix maydoniga o‘zini olib kirib, Tramp o‘sha paytda zabt etayotgan tizimning himoyachisi ekanini da’vo qiladi.

Xuddi o‘sha tarixda Tramp ham Avraam Linkoln majbur bo‘lganidek, ichki Fuqarolar urushiga duch keladi va unga javob berishga majbur bo‘ladi. Bu Fuqarolar urushi Qo‘shma Shtatlar ichidagi bir-biriga qarshi turgan ikki murtad guruh o‘rtasida bo‘ladi. Bir toifa — woke-ism dinini va falsafasini qabul qilganlar bo‘lib, ular har ikki siyosiy partiyadagi progressiv globalistlardir. Boshqa toifa (MAGA-ism) o‘zini haqiqiy protestantlar deb da’vo qiladi, garchi ular bu maqomni 1844-yilda yo‘qotgan bo‘lsalar ham.

Prezidentning fraksiyasi MAGAizm bilan ifodalanadi va haqiqiy protestantizm hamda Konstitutsiyani qo‘llab-quvvatlash haqidagi yanglish da’voga asoslanadi. Voukizmning da’vosi esa Ona Yer dini, Yangi Asr va Konstitutsiya jamiyat me’yorlarining mavjud sharoitlariga ko‘ra, asoschi otalarning eskirib qolgan g‘oyalariga ko‘ra emas, balki shu sharoitlarga muvofiq tatbiq etiladi, degan e’tiqoddir.

Mattathias (Trump) miloddan avvalgi 167-yilda Modeinda boshlangan qo‘zg‘olon bilan ifodalanganidek, Amerika Qo‘shma Shtatlari ichidagi globalist-progressiv demokratlarning urinishlariga barham beradi. So‘ngra Trump Hanukka nishonlanishi bilan yodga olinadigan, Makkabiylar ma’badni qayta bag‘ishlagan miloddan avvalgi 164-yil tarixini takrorlaydi. Keyin esa miloddan avvalgi 161-yildan 158-yilgacha bilan ifodalangan davrda, Trump papalikning tasvirini o‘rnatish uchun yakuniy turtkini boshlaydi; bu tasvir diniy hokimiyat bilan siyosiy hokimiyat o‘rtasidagi g‘ayriqonuniy munosabatni aniqlab beruvchi bir tasvirdir. Miloddan avvalgi 158-yilda ittifoq amalga oshiriladi, chunki o‘n oltinchi oyatdagi tez orada keladigan yakshanba qonuni kuchga tatbiq etiladi.

Doniyorning o‘n birinchi bobida avval Rimning siyosiy jihatdan qanday qilib hukmronlikni qo‘lga olishi aniqlanadi, so‘ngra Doniyor ayni o‘sha tarixni takrorlab, kengaytiradi va xuddi shu tarix ichida Rimning Xudoning xalqi bilan qanday muomala qilishini ko‘rsatuvchi bir qatorni kiritadi. O‘n oltinchi oyatdan o‘n to‘qqizinchi oyatgacha butparast Rimning dunyo ustidan hukmronlikni qo‘lga kiritishiga to‘sqinlik qilgan uchta to‘siq tasvirlanadi. O‘n oltinchi oyatda Suriya miloddan avvalgi 65-yilda butparast Rim tomonidan zabt etilgani, so‘ng esa Yahudiya miloddan avvalgi 63-yilda Pompey tomonidan zabt etilgani ko‘rsatiladi. O‘n oltinchi oyat Rimning ulug‘vor yurtida turishi kerak bo‘lgan paytni ko‘rsatadi va shu orqali ayni bobning qirq birinchi oyatidagi yakshanba qonunining timsoli bo‘lib xizmat qiladi.

Bosib olish tarixi miloddan avvalgi 63-yilda [1863-yilga parallel ravishda], Quddus ichida yuz berayotgan fuqarolar urushi avjida sodir bo‘lganini ta’kidlash muhimdir. Uriya Smit shunday degan: “Pompey Pont podshohi Mitridatga qarshi yurishidan qaytganida, Yahudiya toj-taxti uchun ikki da’vogar — Hirkon va Aristobul — kurash olib borayotgan edi.”

“Hyrcanus” va “Aristobulus” nomlari ikkalasi ham yunoncha kelib chiqishga ega bo‘lib, ayniqsa ellinistik davr va Hasmoniyalar sulolasi zamonidagi yahudiylar tarixi doirasida tarixiy ahamiyatga egadir. “Hyrcanus” yunoncha “Hurkanos” so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, u ehtimol fors tilidagi “bo‘ri” ma‘nosini anglatuvchi “hurkan” so‘zidan olingan. Hyrcanus nomini bir necha Hasmoniy hukmdorlar ko‘targan. “Aristobulus” esa “eng yaxshi maslahatchi” yoki “eng yaxshi kengashchi” degan ma‘noni bildiradi. Aristobulus ham bir necha Hasmoniy hukmdorlar ko‘targan yana bir nom edi. “Hyrcanus” ham, “Aristobulus” ham Hasmoniyalar davridagi yahudiylar tarixining muhim shaxslari bilan bog‘liq nomlardir. Ular Yahudiya’dagi Hasmoniyalar Shohligining boshqaruvi va kengayishida muhim rol o‘ynagan hukmdorlar edilar. Masih davridagi Hasmoniyalar shohligining bashoratli avlodlari va vakillari Farziylar edi.

Pompey Quddusni zabt etganida, ikki siyosiy firqa ham o‘z kelib chiqishini miloddan avvalgi 167 yilda Modein timsolida namoyon bo‘lgan qo‘zg‘olon davriga borib taqalishini da‘vo qilar edi. Pompey bu isyonga jalb etilgach, u Quddusni egallashga qaror qildi; Aristobul firqasi esa unga qarshilik ko‘rsatishga qaror qildi, biroq Hirkan firqasi darvozalarni Pompeyga ochishga qaror qildi. Shundan so‘ng Pompey Quddusga hujum boshladi va uch oy o‘tib, Quddus abadiy Rim yurisdiksiyasi ostiga o‘tdi.

O‘n to‘qqizinchi oyatga kelib, uchinchi va yakuniy to‘siq bo‘lgan Misr Rim tomonidan egallandi. So‘ngra yigirmanchi oyatda, Doniyor Rimning o‘sha tarixda Xudoning xalqi bilan qanday muomala qilishini bayon eta boshlarkan, Masihning tug‘ilishi ko‘rsatib beriladi. Yigirma birinchi va yigirma ikkinchi oyatlarda Masih xochga mixlanadi. Yigirma uchinchi oyatda esa miloddan avvalgi 161-yildan miloddan avvalgi 158-yilgacha boshlangan ittifoq, murtad yahudiylar “Qaysardan boshqa podshohimiz yo‘q”, deb e‘lon qilgan xochni tasvirlovchi oyatlardan darhol keyin aniqlab ko‘rsatiladi. Yunon diniy falsafasining suqilib kirishiga qarshilik ko‘rsatgan va shu tariqa Rim bilan nopok munosabat o‘rnatgan, Makkabiylar tomonidan ifodalangan murtad yahudiylar qatori, ularning nopok munosabatining mevasi to‘la namoyon bo‘lgan xoch tarixini belgilovchi oyatdan keyin keladi.

Shekinah yetmish yillik asirlikdan keyin barpo etilgan ma‘badga hech qachon qaytmadi. Malaki tomonidan e‘lon qilingan so‘nggi bashoratli guvohlik miloddan avvalgi beshinchi asrning o‘rtalarida berilgan edi. Makkabiylar globalist yunon ta‘siriga qarshi bosh ko‘targunlaricha, yuzlab yillar davomida na Xudoning ko‘rinadigan huzuri, na biror bashoratli guvohlik bo‘lgan edi. Ularning qo‘zg‘oloni boshida, ular aynan Ptolemey hamda shoh Uzziyo uringan isyonning o‘zini sodir etdilar, chunki bu ikki shoh ham ruhoniyniing vazifasini ado etib, ma‘badda qurbonlik keltirishga intilgan edi.

Yonatan Apphus (shuningdek, Yonatan Makkabey nomi bilan ham tanilgan) Makkabiylar qo‘zg‘olonini boshlab bergan Mattatiyoning o‘g‘illaridan biri edi va u Salavkiylar imperiyasiga qarshi yahudiylar qo‘zg‘oloniga boshchilik qilishda muhim rol o‘ynadi. Uning akasi Yahudo Makkabey jangda halok bo‘lgach, Yonatan Makkabiy qo‘shinlariga rahbarlikni o‘z zimmasiga oldi. Harbiy va siyosiy yetakchiligidan tashqari, Yonatan oliy ruhoniylilik vazifasini ham o‘z zimmasiga olib, yahudiy xalqining ruhiy yetakchisi sifatida xizmat qildi. Yonatanning ham rahbar, ham oliy ruhoniylilik sifatidagi ikki tomonlama vazifasi yahudiylar tarixida muhim bir rivojlanishni

anglatdi, chunki bu Hashmoniylar sulolasi doirasida ham siyosiy, ham diniy hokimiyatning birlashuviga olib keldi. Uning rahbarligi yahudiylar muxtoriyatini mustahkamlashga va Yahudiyada Hashmoniylar hukmronligini qaror toptirishga yordam berdi.

Ptolemey Rafia g'alabasidan keyin sodir etishga uringan ayni gunoh Makkabiylar qo'zg'olonining eng boshidayoq amalga oshirildi. Bu, shoh Uzziyo davrida ruhoniylar qarshilik ko'rsatgan o'sha gunohning o'zi edi, biroq Makkabiylarning Xudoning Ma'bad xizmatlarini himoya qilayotgandek da'vo qilishi jamoat bilan davlatning birikuvining adashgan va isyonkor bir namoyoni edi; shu bois, u hozirda Baydenning globalist "woke"-izmining kirib kelishlariga qarshi Trampni qo'llab-quvvatlash uchun safarbar bo'layotgan murtad protestantizmning isyoniga timsol bo'ladi.

Muqaddas Kitob ularni mevalaridan bilib olishingizni o'rgatadi, va Masih zamonidagi farziylar Mattatiyo bilan boshlangan Hasmoniylar sulolasining so'nggi qoldiqlari edilar. Mattatiyo ham, u boshlab bergan qo'zg'olon ham, bugungi kunda "Make America Great Again" konsepsiyasini qo'llab-quvvatlayotgan murtad protestantlar singari, farziylikning mevalarini keltirdi. Amerika, Konstitutsiya jamoat bilan davlatni bir-biridan ajratib turishi kerak, deb tushunilgan paytda buyuk edi, biroq Hanukka bayrami bilan yodga olinadigan g'alaba orqali ifodalangan soxta mo'jiza vaqtida, yakshanba qonunchiligi uchun harakat oshkora maydonga chiqadi.

Biz bu tadqiqotni keyingi maqolada davom ettiramiz.

"Shu paytgacha uchinchi farishtaning xabari haqiqatlarini taqdim etganlar ko'pincha shunchaki vahima soluvchilar deb qaralgan. Ularning, diniy toqatsizlik Amerika Qo'shma Shtatlarida hukmronlikni qo'lga oladi, cherkov bilan davlat esa Xudoning amrlariga rioya qiluvchilarni quvg'in qilish uchun birlashadi, degan bashoratlari asossiz va bema'ni deb e'lon qilingan. Bu yurt hech qachon o'zining avvalgi holatidan boshqacha bo'la olmaydi — ya'ni diniy erkinlikning himoyachisi bo'lib qoladi, deb qat'iy ta'kidlangan. Ammo yakshanbaga rioya etishni majburan joriy qilish masalasi keng ko'lamda qo'zg'atilayotgan bir paytda, uzoq vaqt shubha ostiga olingan va ishonilmagan voqea yaqinlashib kelayotgani ko'rinmoqda, va uchinchi xabar ilgari hech qachon ega bo'la olmagan ta'sirni yuzaga keltiradi."

"Har bir avlodda Xudo O'z xizmatkorlarini gunohni fosh etish uchun, ham dunyoda, ham jamoatda yuborgan. Ammo xalq o'ziga yoqimli so'zlar aytilishini istaydi, pok, bezaksiz haqiqat esa maqbul emas. Ko'plab islohotchilar o'z ishlariga kirishar ekanlar, jamoat va millatning gunohlariga qarshi chiqishda katta ehtiyotkorlik ko'rsatishga qaror qildilar. Ular pok masihiy hayotining namunasi orqali xalqni Muqaddas Kitob ta'limotlariga qaytarishga umid qildilar. Lekin Xudoning Ruhi Ilyosga kelgani kabi ular ustiga ham keldi; bu Ruh uni yovuz podshoh va murtad xalqning gunohlarini fosh etishga undagan edi; ular Muqaddas Kitobning ochiq-oydin bayonotlarini— ilgari taqdim etishga ikkilanib yurgan ta'limotlarni— va'z qilishdan o'zlarini tiyib turolmadilar. Ular haqiqatni va jonlarga tahdid solayotgan xavfni g'ayrat bilan e'lon qilishga majbur bo'ldilar. Egamiz ularga bergan so'zlarni ular oqibatidan qo'rqmay aytdilar, xalq esa ogohlantirishni eshitishga majbur bo'ldi."

"Shunday qilib, uchinchi farishtaning xabari e'lon qilinadi. Uni eng buyuk qudrat bilan berish vaqti kelganda, Rabbiy O'z xizmatiga o'zini bag'ishlaganlarning ongini boshqarib, kamtarona vositalar orqali ish yuritadi. Mehnatkashlar adabiy muassasalarning ta'limi bilan emas, balki

Uning Ruhining moylanishi bilan malakali qilinadilar. Imon va ibodat odamlari muqaddas g'ayrat bilan oldinga chiqishga, Xudo ularga beradigan so'zlarni e'lon qilishga majbur bo'ladilar. Bobilning gunohlari fosh qilinadi. Jamoat marosimlarini fuqaroviy hokimiyat orqali majburan joriy etishning dahshatli oqibatlari, spiritizmning bostirib kirishi, papalik hokimiyatining yashirin, ammo tez sur'atdagi taraqqiyoti — bularning hammasi niqobdan tushiriladi. Bu tantanali ogohlantirishlar orqali xalq junbushga keladi. Minglab va yana minglab kishilar bunday so'zlarni hech qachon eshitmagan bo'lsalar-da, quloq tutadilar. Ular hayrat ichida Bobil jamoat ekanligi, o'z xatolari va gunohlari sababli, osmondan unga yuborilgan haqiqatni rad etgani uchun qulaganligi haqidagi shahodatni eshitadilar. Xalq avvalgi ustozlari oldiga qizg'in savol bilan borib: Bular rostmi? — deb so'raganda, xizmatkorlar afsonalarni taqdim etadilar, qo'rqinchlarini bosish va uyg'ongan vijdonni tinchlantirish uchun yoqimli narsalarni bashorat qiladilar. Ammo ko'plar insonlarning yalang'och obro'sidan qanoatlanishni rad etib, ochiq-oydin: "Rabbiy shunday deydi", degan so'zni talab qilganlari uchun, ommabop ruhoniylar, qadimdagi farziylar singari, o'z hokimiyatlari shubha ostiga qo'yilgani uchun g'azabga to'lib, bu xabarni Shaytondan deb qoralaydilar va gunohni sevuvchi olomonni uni e'lon qiluvchilarni haqoratlashga hamda quvg'in qilishga gijgijlaydilar."

"Bahs yangi maydonlarga yoyilar ekan va xalqning ongi Xudoning oyoqosti qilingan qonuniga qaratilar ekan, Shayton g'alayon ko'taradi. Xabarga hamroh bo'layotgan qudrat unga qarshi turganlarni faqat battarroq junbushga keltiradi. Ruhoniylar nurning o'z suruvlari ustiga porlashiga yo'l qo'ymaslik uchun deyarli g'ayritabiiy sa'y-harakatlarni ishga soladilar. O'z ixtiyorlaridagi har bir vosita bilan ular bu hayotiy muhim masalalar muhokamasini bostirishga urinadilar. Jamoat fuqaroviy hokimiyatning qudratli qo'liga murojaat qiladi, va bu ishda papachilar hamda protestantlar birlashadilar. Yakshanbani majburiy joriy etish harakati tobora dadilroq va qat'iyroq tus olar ekan, amrlarni tutuvchilarga qarshi qonun ishga solinadi. Ularga jarimalar va qamoq bilan tahdid qilinadi, ayrimlariga esa o'z e'tiqodlaridan voz kechishga undov sifatida ta'sirli lavozimlar, shuningdek boshqa mukofotlar va imtiyozlar taklif etiladi. Ammo ularning sobit javobi shunday bo'ladi: 'Xudoning Kalomidan bizning xatoyimizni ko'rsating' — xuddi shunday iltijo Lyuter tomonidan ham shunga o'xshash sharoitlarda qilingan edi. Sudlar oldiga olib chiqilganlar haqiqatni qudrat bilan himoya qiladilar, va ularni tinglaganlarning ba'zilar Xudoning barcha amrlarini tutish tarafini olishga yetaklanadilar. Shu tariqa, aks holda bu haqiqatlar haqida hech narsa bilmagan bo'lar edigan minglab kishilar oldiga nur olib kelinadi." The Great Controversy, 605, 606.